

Förändringar i barns och ungas vårdbesök med anledning av covid-19

Socialstyrelsen följer fortlöpande utvecklingen av sjukdomen covid-19 och dess effekter. I detta faktablad redovisas analyser av pandemins påverkan på barn och unga 0-17 år med fokus på vårdbesök under 2020.

Sammanfattningsvis visar resultatet en nedgång i antal vårdbesök under och efter första covid-19-vågen inom somatisk specialiserad öppenvård, somatiska akutmottagningar, somatisk slutenvård samt psykiatrisk barn- och ungdomsvård. I stort följer resultaten avseende patienter 0-17 år samma trend som resultaten som omfattar vuxna patienter. När det gäller besök till somatiska akutmottagningar har dock patientbesöken för barn minskat i högre omfattning än för vuxna. När det gäller besök i den somatiska specialiserade öppenvården, gäller det omvända, att besöken avseende barn minskat i lägre omfattning jämfört med äldre åldersgrupper.

Barn och ungdomar kan påverkas av pandemin, såväl direkt som indirekt samt på kort och lång sikt. Barn kan bli sjuka i virussjukdomen covid-19 och kan också bli påverkade utifrån ett närståendeperspektiv. Barn kan även, som andra åldersgrupper, bli direkt eller indirekt drabbade av pandemins konsekvenser på samhälls nivå, genom effekter på exempelvis folkhälsa, ekonomi och arbetsmarknad.¹

Olika aktörer såsom barnrättsorganisationer och Svenska Barnläkarföreningen lyfter fram negativa konsekvenser av pandemin, exempelvis hur barn och ungdomar drabbas till följd av restriktioner såsom nedstängningar av olika verksamheter.²

Vikten av att länder fortsätter upprätthålla de nationella vaccinationsprogrammen under covid-19-pandemin har lyfts fram av Världshälsoorganisationen, (WHO). Analyser från Folkhälsomyndigheten visar att det svenska barnvaccinationsprogrammet har fortsatt att fungera väl och en lika hög andel barn har vaccinerats mot exempelvis rotavirusinfektion och mässling, påssjuka och röda hund (MPR-vaccin) under januari-augusti 2020 jämfört med samma period förra året.³

¹ IFAU-rapport 2021:2 *Barn och unga under coronapandemin: Lärdomar från forskning om uppväxtmiljö, skolgång, utbildning och arbetsmarknadsintråde* <https://www.ifau.se/sv/Press/Pressmeddelanden/risk-for-att-coronapandemin-far-langsigtigt-negativa-konsekvenser-for-barn-och-unga/>

² <https://www.svd.se/nedstangningar-slar-hart-mot-barn-och-unga>

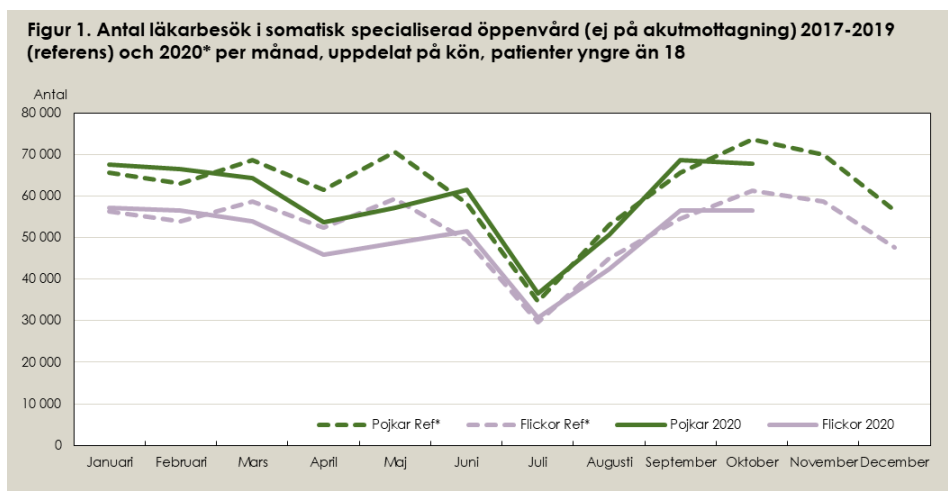
³ <https://www.folkhalsomyndigheten.se/nyheter-och-press/nyhetsarkiv/2020/oktober/barnvaccinationsprogrammet-stabilt-under-pandemin/>

Att barn och ungdomar med svag socioekonomisk bakgrund och svagare socialt skyddsnät utgör en särskild riskgrupp att drabbas av pandemin, lyfts fram av Institutet för arbetsmarknads- och utbildningspolitisk utvärdering (IFAU). IFAU betonar vikten av att utvärdera konsekvenser av pandemin och att följa barns och ungas utveckling genom nationellt insamlad statistik. Det bedöms även vara viktigt att inkludera dokumentation om hur samhällsinstitutioner som hälsovård, skola och högre utbildning fungerar och förändras.⁴

Socialstyrelsen följer fortlöpande utvecklingen av sjukdomen covid-19 och dess effekter på vården, genom att studera bland annat vårdproduktion och besöksmönster. Coronapandemin har väckt frågor om ifall personer undviker att söka vård även om behovet finns. I detta faktablad har vi tittat på effekten på barns och ungas vårdbesök. Vi har valt att titta på utvecklingen vad gäller besöksfrekvens under året 2020 jämfört med medelvärdet för 2017-2019, med fokus på patienter under 18 år.

Somatisk specialiserad öppenvård

Det har skett en nedgång i antalet läkarbesök⁵ i den somatiska specialiserade öppenvården för barn 0-17 år (akutverksamhet ej inräknad), under och efter den första covid-19-vågen, april och maj 2020 jämfört med motsvarande period under 2017-2019. För gruppen barn 0-17 år är nedgången något mindre framträdande jämfört med vuxna åldersgrupper. Exempelvis minskade antalet läkarbesök i den somatiska specialiserade öppenvården för patienter 0-17 år med 18 procent i maj månad, medan läkarbesöken för patienter i åldersgruppen 70 år och uppåt minskade med 36 procent. Av barnen är det inom åldersgruppen 0-5 år som läkarbesöken har avtagit i störst utsträckning. Under maj månad minskade antalet läkarbesök för åldersgruppen 0-5 år med 24 procent. (Figur 1)

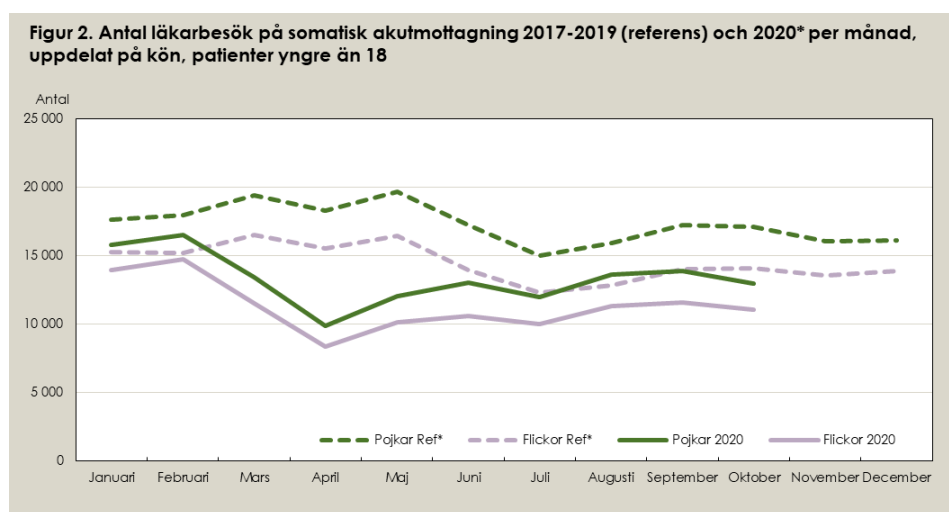

⁴ IFAU-rapport 2021:2 *Barn och unga under coronapandemin: Lärdomar från forskning om uppväxtmiljö, skolgång, utbildning och arbetsmarknadsinträde* <https://www.ifau.se/globalassets/pdf/se/2021/r-2021-02-barn-och-unga-under-coronapandemin.pdf>

⁵ Statistiken baseras på uppgifter om samtliga patienter som behandlats av läkare i specialiserad öppen vård, medicinska verksamhetsområden för somatik (MVO: 003-896) som ej registrerats under akutverksamhet 1-3. Uppgifter inkomna till Socialstyrelsen t.o.m. 2021-01-01.

Somatiska akutmottagningar

Under januari och februari 2020 låg antalet besök till somatiska akutmottagningar relativt stabilt jämfört med motsvarande period 2017-2019, för att sedan avta i samband med att coronapandemin bröt ut i Sverige. Under april månad minskade antalet läkarbesök på somatiska akutmottagningar med 30 procent beräknat på hela befolkningen jämfört med 2017-2019. Minskningen är större för barn jämfört med vuxna. Även här är det åldersgruppen 0-5 år som står för den största nedgången i antal besök, en minskning om 56 procent. Motsvarande resultat för åldersgrupperna 6-12 och 13-17 år var 36 procent. Resultatet pekar inte på några könsspecifika skillnader, utan nedgången är jämt fördelad mellan pojkar och flickor.⁶ (Figur 2)

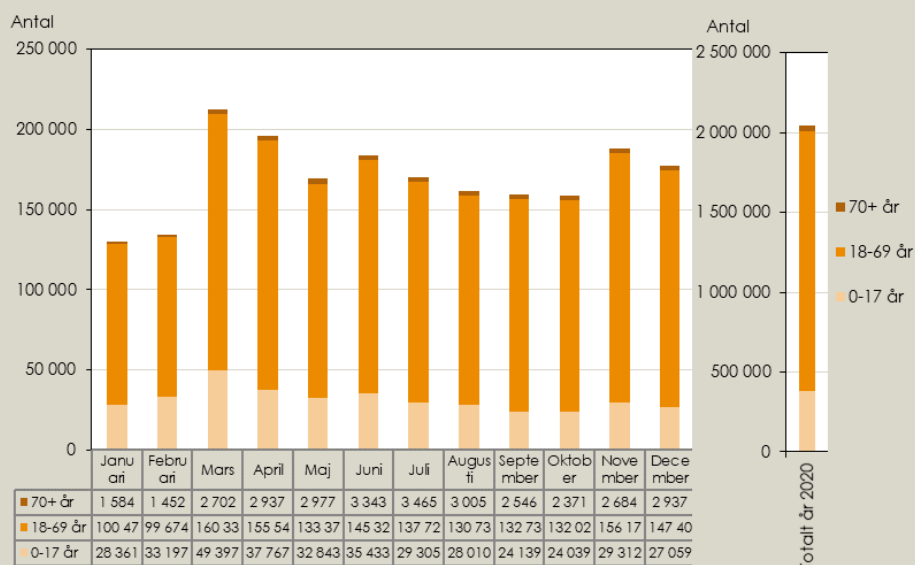

⁶ Statistiken baseras på uppgifter över antal läkarbesök på akutmottagning med en eller flera somatiska specialiteter (Akutverksamhet 1 och 2), exklusive medicinskt verksamhetsområde 901-993. Uppgifter inkomna till Socialstyrelsen t.o.m. 2021-01-01.

En möjlig förklaring till att besöken till somatiska akutmottagningar minskat i högre utsträckning för barn än för vuxna, är att vissa infektionssjukdomar som är vanligt förekommande bland barn har minskat, som en effekt av restriktioner och färre kontaktytor som kan utgöra smittotillfällen mellan individer. En annan del-förklaring till den nedåtgående trenden är att patienter valt att istället ta digitala vårdkontakter och/eller besöka primärvården. Att digitala vårdbesök i regionernas regi och hos privata digitala vårdgivare har ökat under första covid-19 vågen, har tidigare blivit belyst av Socialstyrelsen.^{7 8} I figur 3 visas antalet digitala besök som skett hos sju privata vårdgivare som är anslutna till Region Sörmland men med ett upptagningsområde för hela riket. Samtidigt som antalet besök till bland annat somatiska akutmottagningar och öppenvården minskade, ökade antalet digitala besök hos privata vårdgivare under den inledande fasen av pandemin, i mars-april jämfört med januari-februari 2020. För åldersgruppen 0-17 år var ökningen som störst i mars, med 38 procent, jämfört med januari-februari 2020. Efter mars månad sjönk antalet digitala besök för att i december landa på nivåer som, för åldersgruppen 0-17, var något lägre än perioden januari, februari 2020.

Figur 3. Distansbesök genomförda av privata digitala vårdgivare 2020

Antal digitala vårdkontakter genomförda av privata digitala vårdgivare, januari–december

* Tre vårdgivare ingår inte i mätningen eftersom dessa inte rapporterade i början av perioden: Capio Go, Joint Academy och Vårdhjälp.

Källa: Region Sörmlands data för digital vård till ersättningsystemet Privera.

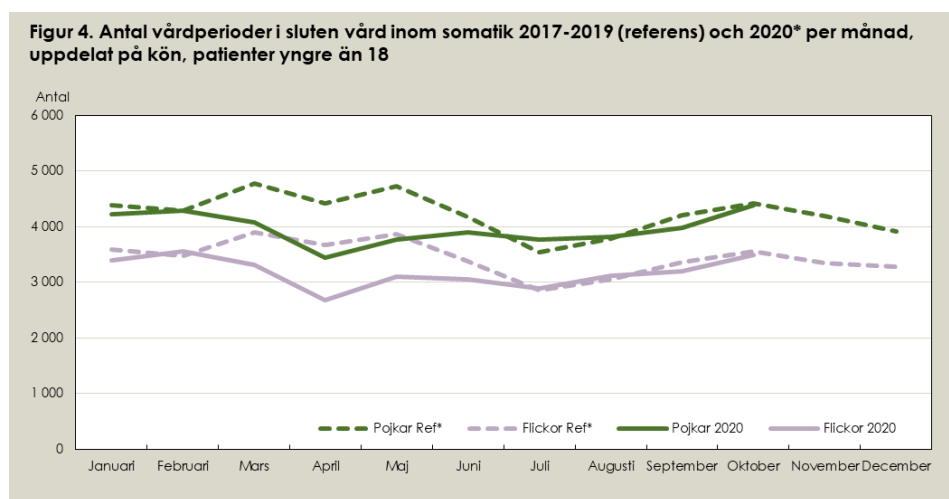
⁷ Analys av första covid-19-vågen – produktion, köer och väntetider i vården

<https://www.socialstyrelsen.se/globalassets/sharepoint-dokument/artikelkatalog/ovrigt/2020-11-7065.pdf>

⁸ <https://www.socialstyrelsen.se/globalassets/sharepoint-dokument/artikelkatalog/ovrigt/2020-11-7065-tabeller.xlsx>

Somatisk slutenvård

Antalet vårdperioder⁹ inom den somatiska slutenvården för patienter under 18 år minskade under våren 2020. Antalet vårdperioder började avta under mars månad och fortsatte minska under april och maj för att sedan öka igen från juni och framåt. Den avtagande trenden under våren är relativt jämt fördelad mellan olika åldrar (0-17 år) men något högre för flickor jämfört med pojkar. Resultatet överensstämmer i stort med motsvarande resultat avseende patienter som är 18 år och äldre.¹⁰ (Figur 4)

Psykiatrisk barn- och ungdomsvård

Socialstyrelsen har under en längre tid följt utvecklingen av psykisk ohälsa bland barn och unga. Under våren publicerades ett faktablad avseende den generella utvecklingen av psykisk ohälsa som visar att vård och behandling av psykiatriska tillstånd för barn 10-17 år och unga vuxna 18-24 år nära fördubblats under perioden 2006-2018.¹¹ Socialstyrelsen har undersökt situationen när det gäller psykiatriska tillstånd och utskrivning av psykofarmaka under coronapandemin som visar att det har skett en minskning av inrapporteringen av nya fall av psykiatriska tillstånd, med undantag av neuropsykiatriska diagnoser. Denna minskning har även återspeglats i nyförskrivningar av exempelvis antidepressiva läkemedel.¹² Socialstyrelsen har även, vid två tillfällen under 2020 undersökt hur besöken till psykiatriska akutmottagningar påverkats. Resultaten visade att besöksfrekvensen minskade markant, jämfört med ett förväntat värde baserat på åren 2018-2019.¹³ Minskningen av besök var som mest uttalad i smittspridning-

⁹ Med vårdperioder avses när patienten är utskriven från sjukhuset och inte inskriven igen inom ett dygn. Om samma patient har flera vårdperioder under samma månad räknas varje vårdperiod.

¹⁰ Statistiken baseras på uppgifter om utskrivna slutenvårdade patienter inom medicinskt verksamhetsområde 003-896. Uppgifter inkomna till Socialstyrelsen t.o.m. 2021-01-01.

¹¹ Inrapporterade depressioner och ångestsyndrom bland barn och unga vuxna – utvecklingen till och med 2018 <https://www.socialstyrelsen.se/globalassets/sharepoint-dokument/artikelkatalog/ovrigt/2020-6-6768.pdf>

¹² Psykiatriska tillstånd och psykofarmaka under coronapandemin Socialstyrelsen – Oktober 2020 Art.nr. 2020-10-6975

¹³ Färre söker vård på psykiatrisk akutmottagning under coronapandemin

ens inledning, omkring 30 procent både för barn och vuxna, varpå besöken successivt ökade igen, om än inte till normala nivåer.¹⁴ När det gäller besök till den psykiatriska slutenvården och antal avslutade vårdperioder¹⁵ under 2020 jämfört med perioden 2017-2019, syns en tendens till nedåtgående trend för barn 0-17 år generellt sett under pandemins tidiga fas. Minskningen framträder framförallt avseende pojkar medan det snarare skett en viss ökning för flickor under samma period. Avslutade vårdperioder inom den psykiatriska slutenvården är dock få till antalet, gällande såväl pojkar som flickor. Historiskt sett är det även fler flickor än pojkar som vårdas inom psykiatrisk slutenvård vilket innebär att det, för pojkars del rör sig om små tal. En längre tidsserie samt ytterligare analys krävs därmed för att bedöma om antalet vårdperioder inom den slutna psykiatriska vården för barn har påverkats av pandemin eller om det handlar om naturliga variationer i data över tid. På samma sätt krävs en ytterligare analys för att bedöma om det rör sig om reella köns-specifika skillnader som går att koppla till specifika påverkansfaktorer eller inte.

Om konsekvenser på kort och lång sikt

Försenade vårdåtgärder kan ha en negativ inverkan på barn, bland annat då det rör sig om växande individer. Det är dock svårt att dra slutsatser kring konsekvenser på kort och lång sikt av förändringar i antalet vårdbesök som omfattar barn baserat på registerstudier. Effekter av eventuell utebliven eller uppskjuten vård är för tidigt att bedöma och mer djupgående analyser behövs för att kunna visa på bakomliggande orsaker.

Versionshistorik

Version	Ändring avser	Datum
1.0	Nytt dokument	2021-02-25

<https://www.socialstyrelsen.se/globalassets/sharepoint-dokument/dokument-webb/ovrigt/faktablad-psykiatriska-akutmottagningar-covid19.pdf>

¹⁴ Psykiatriska akutmottagningar har fortfarande färre besök men samtidigt fler inläggningar under coronapandemin. <https://www.socialstyrelsen.se/globalassets/sharepoint-dokument/artikelkatalog/ovrigt/2020-12-7076.pdf>

¹⁵ Med en vårdperiod avses en patients inskrivning och utskrivning i slutna vård. Vårdtillfällen som rapporteras in separat men angränsar i tid slås samman till en sammanhängande vårdperiod, även om vårdtillfällena skett på olika kliniker eller sjukhus